

ratione forme per ipsummet subiectum importata, v. g. hac propositio, *album est aliquid*...

Secundo per se, & per accidens, per primum significamus praedicatum convenire subiecto ex intrinseca eius natura...

Tertio absolute, seu simpliciter, & respectivo, seu comparative, illud dicitur tale simpliciter, & absolute, quod nulla facta comparatione cum alio habet tale praedicatum...

Quarto ut quod, & ut quod, illud significat formam, vel quid sit, illud vero quod habet formam, & ab illa accipit denominationem...

Quinto simpliciter, & virtualiter tunc aliquid dicitur formaliter tale, quando vere habet in se illam formam, a qua denominatur talis...

Sexto actu, & potentia, res dicitur esse actu, eum actu existit, dicitur in potentia, cum non est de facto in rerum natura...

Septimo positivo, & negativo, & primum dicitur, cum aliquid est tale per formam positivam, ita virtute imbutus dicitur positivus bonus...

Octavo in actu signato, & in actu exercitio primum est, cum denotatur significatio terminis secundum, cum accipitur pro exercitio significationis eiusdem...

Nono in sensu composito, & in sensu diviso, primo modo significatur aliquid convenire subiecto cum aliquo adiuncto, ut partes albus digregat...

Decimo, Obiectivo, & subiectivo ea sunt obiectiva in alio, quae obiectantur aliquid ab illo cognoscuntur, vel appetuntur, sic quod cognoscitur ab intellectu, & quod amat a voluntate...

TRACTATUS II.

De propositione, & ejus affectionibus.

CAPUT I.

De Nomine, & Verbo.

Arif. lib. 1. Por. antequam de propositione agat, prius tractat de nomine, & verbo, ut quae sola a Dialoico censetur ejus partes, licet enim omnes termini aliquo modo significantur...

eam, eo quod sine illis nec simplex enunciatio stare potest, reliqui vero termini solum quasi per accidens propositionem intrant...

Nomen itaque ibi ab Arif. definitur c. 1. quod fit vox significativa ad placitum, seu tempore, cuius nulla pars separata significat...

Arif. in presentibus nomen definitur in toto rigore, inquantum deservit propositio scientificae, & ideo a ratione nominis excludit terminum complexum...

Arif. ad 2. c. 1. Arif. in presentibus nomen definitur in toto rigore, inquantum deservit propositio scientificae, & ideo a ratione nominis excludit terminum complexum...

Arif. ad 2. c. 1. Arif. in presentibus nomen definitur in toto rigore, inquantum deservit propositio scientificae, & ideo a ratione nominis excludit terminum complexum...

Recip. negant aliqui assumptum, & ajunt nomē infinitum de formaliter significare caeteras res omnes indeterminate praeter illa, quae negat...

Quaeres an haec nomina transcenduntia infinitari possint? Negat Alb. & Avic. quos sequuntur Doler. Amic. Ponicus & alii, quia non possunt accipere indeterminationem ex negatione dicitur, nisi cum ratione transcendente vagetur per omnia, negatio illis adhibetur...

Quaeres an haec nomina transcenduntia infinitari possint? Negat Alb. & Avic. quos sequuntur Doler. Amic. Ponicus & alii, quia non possunt accipere indeterminationem ex negatione dicitur, nisi cum ratione transcendente vagetur per omnia, negatio illis adhibetur...

sentiant Lovanienfes 1. de interp. ubi Suesanus, & Ruvinus, Sotus lib. 2. sum. c. 1. & alii. Ad rationem oppositae ferit, dicendum ex nostro fundamento infinitationem nominis consistere in indeterminatione, non rei significativae...

Nomen itaque ibi ab Arif. definitur c. 1. quod fit vox significativa ad placitum, seu tempore, cuius nulla pars separata significat...

Arif. in presentibus nomen definitur in toto rigore, inquantum deservit propositio scientificae, & ideo a ratione nominis excludit terminum complexum...

Arif. ad 2. c. 1. Arif. in presentibus nomen definitur in toto rigore, inquantum deservit propositio scientificae, & ideo a ratione nominis excludit terminum complexum...

Recip. negant aliqui assumptum, & ajunt nomē infinitum de formaliter significare caeteras res omnes indeterminate praeter illa, quae negat...

Quaeres an haec nomina transcenduntia infinitari possint? Negat Alb. & Avic. quos sequuntur Doler. Amic. Ponicus & alii, quia non possunt accipere indeterminationem ex negatione dicitur, nisi cum ratione transcendente vagetur per omnia, negatio illis adhibetur...

Quaeres an haec nomina transcenduntia infinitari possint? Negat Alb. & Avic. quos sequuntur Doler. Amic. Ponicus & alii, quia non possunt accipere indeterminationem ex negatione dicitur, nisi cum ratione transcendente vagetur per omnia, negatio illis adhibetur...

men intelligatur negatio infinitans referri ad rem usque, consequens esse dicere, quod verbum infinitans verbum infinitari possit, si nomen actus infinitandi feratur ad copulam, & hanc lententiam sequuntur Amic. Rufinus, & alii.

Postea additur nota idell. praesentis temporis indicativa modi, ratio est quia ibi Arif. loquitur de verbo, quod per se potest enunciari veritate, & independenter ab alio, ut notat Compl. hoc autem est solum praesens indicativa modi, alia enim tempora dependenter ab illo enunciant veritatem, nam Petrus currit, id est est vera, quia aliquando fuit verum dicere de Praesenti Petrus currit, & sic de aliis. Tandem additur, & est semper eorum, &c. ad excludendum participium, quod licet significet cum tempore, nunquam tamen esse potest nota, seu unio extremorum, & copula propositionis. Porro verba adjectiva, ac etiam est de 2. adiacente, licet expressis extremorum nota non appareat, sed potius extrema videantur, scilicet praedicata, tamen re vera, ut ait Tatar. includunt implicitè notam cum praedicto, ut patet si revolventur currit est currens. Possent tamen adhuc participia excludi a ratione Verbi, ut notat Orbel-quia abstrahunt a temporis determinatione differentia, & cuicumque possunt adaptari Petrus est amans sicut amans, &c.

Postremo pro recta potius definitione intelligentia tum nominis, tum verbi obviandum est ex Tatar. cit. nomen, & verbum posse sumi primo intentionaliter, & ita significari, in hoc autem voce importat quandam secundam quam logicus principiter consideret secundas intentiones, unde quod dicitur, nomen, aut verbum est vox, est ibi praedicatio denominativa, & fundamentalis, & sensus est nomen, ut verbum est unum intentionale, seu intentio secunda attributa voci significativae ad placitum, & bene potest secundae intentionis accidentaliter, & denominative praedicari de primis, ut dicitur disp. 3. q. 8. Hurdad. ut singularis videatur, quibusdam levis momenti objectionibus praefatas reicit definitiones, & alias addit merè grammaticales, ac etiam Arriaga disp. 2. Summ. lect. 1.

CAPUT II.

De Oratione. Quid sit, & quatenus.

Definit Arif. ubi supra c. 4. orationem, quod est vox significativa ad placitum, cuius aliqua pars separata significat, ut dicitur non ut affirmativa, vel negativa: dicitur vox significativa ad placitum, quod convenit cum nomine, & verbis, cum hoc ita est discrimine, quod nomen, & verbum significat ad placitum ex impositione, sicut totam istam orationem habentur partes componentes ipsam, quae distinctis, & separatis conceptibus correspondant, quae de causis dictiones compositae figurat, ut significat, reipublica, circumferentia, &c. non sunt orationes, quia non respondent duplici conceptui, sed uni; unde non oportet, ait Tat. quod partes orationis in se sint plures dictiones, quia si A imoneretur ad significandum, quod homo est animal, esset oratio, sed sufficit quod subordinetur conceptui complexo, eius partes sunt significativae, ut dicitur, & hanc expositionem amplectitur Jo. de S. Th. lib. 2. c. 1. Ultima particula ut dicitur, &c. ponitur ad denotandum, quod partes orationis ad minus esse debent significativae, ut dicitur, & non requiritur necessario, quod sint affirmativa, & negativa, ita quod non intendit negare, quod interduum aliqua partes orationis significent, ut affirmativa, & negatio, nam oratio composita, seu hypothetica habet partes, quae consistant ex affirmatione, & negatione, sed necessarium est quod aliquid ejus partes sint dictiones, nam etiam ipsam affirmativa, & negatio, ex quibus constat oratio composita, resolvuntur in partes significativas per modum simplicis termini, ut patet de ista, Petrus currit & Paulus disputat, & consilio id fecit Arif. quia si hic intendat definire orationem in communi, debuit in definitione ejus ponere id, quod omni orationi commune est, & hoc est habere partes, quae sunt dictiones, nam habere partes, quae habeant ut affirmativa, vel negatio competit tantum rationi compositae, seu hypotheticae, non autem simpliciter Tatar. cit. q. 3. §. Secunda sententia.

Sed petes, cur in definitione orationis non ponatur particula cum tempore? R. disp. Tatar. quia hic definitur oratio in communi ad perfectam, & imperfectam, & datur aliqua oratio imperfecta, in qua nulla ponitur dicitur, quae significet eum tempore, ut ista, homo albus, & perfecta, licet verum sumi infinitate, ut aequivaleret expositionem non recipitur arbitrarie orationem necessario consistere debere ex nomine, & verbo, unde complexiones sine verbo, ut homo albus, & consimiles ajunt esse puros terminos complexos, qui non debent cum oratione confundi, ita Hurdad. disp. 3. sum. lect. 3. Fuentes 2. p. fum. q. 1. d. f. 2. art. 4. & videtur fuisse opinio Alberti, &

& Philoponi, quod probant. Tum quia si quicumque plurium vocum combinatio sufficeret in verbo ad orationem constituen-

Falsum tamen est orationem, ut sic, necessariam ex nomine, & verbo constare debere, nam Arist. 1. Topic. c. 4. ubi ratione comprehendit definitionem copula caretent, ut animal rationale, & quidem si verbum ad orationis constitutionem necessario requireretur, sane illius definitio ab Arist. allata esset manca, & deesset particula cum tempore: Nec rationes in oppositum urgent. Ad primam non qualicumque combinatio terminorum sufficit ad orationem, sed debent esse invicem connexi aliquo nexu saltem grammaticali, qui non reperitur inter illa *Caelum, Terra, Lapis*, bene tamen inter illa *homo albus*. Ad secundam ex hoc, quod *homo albus* ordinari possit per modum partis ad constituendam orationem perfectam verbo constantem, non extrahitur a ratione orationis, quia etiam ipsa oratio perfecta simplex ordinari potest, ut pars ad constitutionem orationis componatur. Ad tertiam nomen, & verbum dicuntur partes principales orationis perfectae, & propositionis, ad quartam Complut. lib. 2. c. 2. qui nostram sequuntur sententiam, cum Comb. 7. Perhier. c. 2. Tolet. Ruvio. Amic. Malis. & aliis multa dicunt concedentes terminum non esse genus respectu orationis, neque contra: at nos breviter negamus assumptum, oratio namque continetur sub termino, nec inconveniens reputamus, propositionem ipsam posse dici terminum, ut probat Casl. contra Hurad. lib. 1. tract. 1. cap. 1. unde terminus genericus sumptus quid dicitur in complexum, & incomplexum.

52. Dividitur oratio prima sui divisione in perfectam, & imperfectam, illa est, quae integrum sententiam declarat, aut animus audientis quietat, nec quicquam aliud expectat, ut Deus est summum bonum, ista est, quae integrum sententiam non declarat, sed reliquit animum suspensum, ut si Deum timeris, & utraque subdividitur imperfecta, namque altera est cum verbo, ut in exemplo allato, altera sine verbo, ut homo albus, animal rationale, & est idem ac terminus complexus, perfecta etiam est duplex, scilicet, non enunciativa, & enunciativa, illa est, quae licet sententiam explicet, & quietet, non tamen dicit verum, vel falsum, & haec fit, vel modo optativo, ut *nam homines sapientes*, vel imperativo, ut *dice per virum*, vel vocativo, ut *patre Davidida*, vel interrogativo, ut *quo vadis*? Enunciativa vero est, quae verum, vel falsum dicit, ut *homo est animal*, & ideo fit in modo indicativo: hinc infert Petrus Hils. quod sola dumtaxat oratio indicativa dicitur enunciativa, aut propositio, eo quia aliae non significant verum, vel falsum, nisi reducantur ad indicativam, notat autem idem Tatar. id intelligendum esse de categorica, quia multae sunt hypotheticae determinate veras, quae non sunt indicativi modi, ut si Afinus volaret, Afinus haberet alas; cum quo item est observandum pro intelligentia definitionum orationis, propositionis, syllogismi, & similibus complexorum, quod haec non definiuntur in Logica pro prima intentione, quia sic sunt quaedam complexa, complexum vero non definiuntur, sed pro secunda intentione attributa orationi, vel propositioni vocali, quo sensu sunt quid incomplexum, & est ibi praedicatio denominativa, sicut in definitione nominis, & verbi.

CAPUT III.

Quid sit propositio, seu enunciativa, & quotuplex.

13. **E** Communis uis Logicatorum supponimus; Enunciationem & Propositionem pro eodem accipi, & tantum penes diversum respectum differre propositionem ab enunciatione, nam si sola ponatur, dicitur enunciativa, quasi simpliciter veritatem, vel falsitatem enunciat, si ponatur in argumentatione, dicitur propositio, quasi pro alio ponatur, scilicet, pro inferenda conclusione, atque ita propositio addit supra enunciationem, quod proponatur ad inferendum aliquid in argumentatione, hoc quantum ad quid nominis sufficit.

Quo autem ad quid rei, Arist. Propositionis duplicem tradidit definitionem, nam 1. Priorum c. 1. eam definiit per affirmationem & negationem dicens, quod est oratio aliquid affirmans, vel negans, & 1. Perhier. c. 4. eam definiit per veritatem, & falsitatem dicens, quod est oratio verum, vel falsum significans, quam Petrus Hils. amplexus est, hinc orta est dubitatio, an eam istam definitionem quidditivam sit, et melius non explicet, & quidem Alexander, Ammonius, & Niphosus quoque sequuntur R. eorumque sententiam sententiam definitionem non esse per essentialia data, quia veritas, & falsitas sunt accidentia propositionis, & potest una, & eadem propositio transire de vera in falsam, praesertim in materia contingenti, nam haec propositio *Socrates sedet*, vera est sedente Socrate, & falsa non sedente, idque docet Scotus ex processu 4. d. 8.

q. 2. V. ubi proinde concludit conceptum quidditivam propositionis praecedere naturam veritatem, & falsitatem. Idcirco communiter prima definitio acceptatur, ut quidditivam, & magis per essentialia data, ita Complut. lib. 2. c. 3. Blanc. lib. 6. c. 1. Puent. q. 4. dist. 2. art. 1. Hur. & alii; tum quia affirmatio, & negatio sunt essentialia differentiae propositionis, unde impossibile est eandem propositionem de affirmativa fieri negativam, vel e contra; tum quia esse orationem assertivam, in quo tota consistit enunciationis ratio, formaliter est convenit, vel quatenus unum de alio affirmat, & negat, vel negat, vel negat est, non e contra; non enim affirmatur, vel negatur, quia verum, tum falsum dicitur, sed ex eo verum dicitur aut falsum, quia affirmatur quod non est, & negatur quod est, vel e contra, tum demum, quia asserere affirmando, vel negando est de essentia enunciations, & ita illi conveniens, ut talis affirmatio, vel negatio in alia oratione nequeat reperiri, unde quavis aliqua oratio non enunciativa videatur affirmationem, vel negationem continere, ut *animam studere*, re tamen vera affirmatio huiusmodi, vel negatio non est assertiva, qualis est illa, quae in propositione reperitur. Videatur Doctor cit. sub X, ubi eleganter docet, quomodo assertio ex vi copulationis praecedat in propositione assertionem proveniente ex assensu, vel dissensu iudicii, atque ideò quod in ea priori consistat, propositio est essentialis, id patet manifestè in adducte, ait Doctor, prius enim aliqua conclusio non demonstrata concipitur a discipulo per modum assertionis, secundo demonstratione ad ipsam applicata concipitur ut vera.

Haec tamen propositionis definitio non placet Ovviad. & Pontico, quia non explicatur per eam ratio propositionis, ut sic, ut abstractè sit suis species, quod tamen a seipso describitur bene aliquod commune, debet definitio ipsius abstrahere a rationibus particularibus. Conf. quia definitio superioris convenit inferiori saltem secundario, & non potest in definitione consequenti inferioris, sed definitio predicta non redè ponitur in definitione propositionis affirmativae, aut negativae, ne enim propositio affirmativa est, in qua aliquid de alio affirmatur, vel negatur. Conf. rursum, quia si quis vellet definire animam, ut sic, dicendo quod esset forma, quae esset principium vel vegetativum, vel sentiendum, vel discurrendum, male definiret illam, sed prolixius eadem est ratio de hac descriptione, ac de jam praemissa, ergo & c. ita discurrent Ponticus in Logica parva c. 10. Tandem arguit Ovviad. controverf. 3. Summul. pund. 2. n. 6. ideo querendum esse aptiore definitionem propositionis, quia allata ex Arist. explicat naturam propositionis per dysfunctionem, quae, in quantum fieri potest, in definitione vitanda est, quia duplicem reddit definitionem, quarum una partem cuiusdam definit, sed quibusdam inferioribus rationibus communis quae definitur, & altera alteri parti, sed aliis inferioribus convenit, unde tandem ipse definit propositionem, quod fit oratio, ex vi cuius unum de alio enunciat, seu oratio, in qua unum de alio dicitur, sic enim data definitio convenit propositioni, ut sic in communi, ac etiam inferioribus, quia enunciat unum de alio abstrahit ab affirmatione, & negatione, & per utramque fieri potest. Ponticus vero describit propositionem vocalem, ut sic, esse orationem, quae significat iudicium intellectus de aliqua re; & propositionem mentalem formalem esse iudicium intellectus de aliqua re; & propositionem obiectivam esse totum obiectum complexum, circa quod fertur iudicium; quia vero intellectus habet duplex iudicium de rebus, unum, quo affirmat aliquid de aliquo, quod est iudicium affirmativum, & aliud quo negat, quod est iudicium negativum, hinc propositio vocalis, ut sic, optimè dividitur, tanquam genus in species, in propositionem affirmativam, & negativam.

Sed quicquid fit de definitionibus propositionis ab his Auctoribus allatis, immerito quidem resistitur ab ipsis definitio ab Arist. data per affirmationem, & negationem iam explicata, neque enim novum est apud Philosophos, ut notat Ferrar. lib. 2. de Anim. q. 3. duplex genus definitionis assignari posse alicuius communioris, unum est per parè essentialia, in dicendo homo est animal rationale, animal est substantia animata sensitiva; alterum est, quando aliquod commune definitur per actus inferiorum numerando illos sufficienter, ut si definitur animal per proprios omnium animalium actus; nec hoc inconvenit, nam licet proprius usus speciei adus attribui nequeat alteri speciei, tamen actus inferiorum dicuntur competere superiori, & communi, ut quia homo ridet, dicimus animal ridere, non tamen dicimus ridere bovem, vel equum; inter quo duo definitionum genera hoc praesertim discrimen intercedit, quod definitio primi generis competit secundum omnes partes suis inferioribus contentis sub definito, at loquendo de altera non est necesse, ut secundum omnes partes sui competat cuilibet contento, sed tantum in sensu distributivo, & accomodo; & quidem iuxta communem Interpretum omnium expolitionem hoc secundo definitionum genere descripsit Arist. principia rerum naturalium 1. Phys. 42. cum dicit, esse illa, quae non fiunt ex aliis, nec ex alteris, sed ex principium primum, quo vivimus, sentimus, movemur, & intelligimus; & talis generis definitio debet explicari solere superiora, & copula, tanquam partibus praecipuis, ut homo est animal; hypothetica est, quae constat ex pluribus enunciationibus simplicibus conjunctione aliqua copulatis, ut si dicit, lux est,

fit.

fit bona, quia ex integro, & secundum omnes sui partes non convenit suis speciebus, nimirum propositionis affirmativae, & negativae. Deinde advertendum est Aristot. non constituisse principia propositionis species affirmativam, & negativam, sed categoricam, & hypotheticam, quia ut mox dicemus haec divisio directè pertinet ad substantiam propositionis, interroganti namque de substantia propositionis, quemam sit, respondemus esse categoricam, vel hypotheticam: divisio autem propositionis in affirmativam, & negativam potius ex parte qualitatis attenditur; iuxta quam dicitur, ut eius definitio species ipsius substantia libus competere possit, siquidem tam propositioni categoricae, quam hypotheticae convenit iuxta modo affirmare aliquid de aliquo, vel negare; unde ex uno, vel altero fundamento rationibus Ponticij, & Ovviad. contra Aristot. definitionem adductis facile satisfieri potest: Non ob id tamen negare intendimus propositiones affirmativam, & negativam esse species propositionis essentialiter ab invicem distinctas, quia, ut dictum est, affirmatio, & negatio sunt differentiae essentialis propositionis, neque pertinere dicuntur ad qualitatem propositionis, nisi in eo sensu, quo ipsa rei differentia essentialis citi solet esse orales, ut dicemus cap. seq. Vel tandem dici potest cum Tatar. Quib. & aliis, quod per illud disjunctum affirmans, vel, negans, circumloquimur differentiam essentialiam nobis ignotam, & cum propositione, ut sic, convertibilem.

54. Sed quamvis verum sit propositionem melius, & profundius per affirmationem, & negationem defini, tamen utiuntur Cominib. multo accommodatius definitur per verum, & falsum; & ratio redditur a Tatar. 1. Perhier. q. 3. §. *verbo sciendum*, quia hic principaliter consideratur de enunciationibus vocalibus, ut sunt signa conceptuum verorum, vel falsorum; ponitur autem verum, vel falsum disjunctim (ait Tatar. ad circumloquendum nobis differentiam enunciationis, unde illud disjunctum *verum vel falsum*, est passio disjuncta propositionis, ut par, & impar numeri, & convertitur cum ea, quia omnis enunciatio est vera, vel falsa, & omne verum, vel falsum est enunciatum; Dum autem dicimus in enunciatione vocali veritatem, & falsitatem reperiri, id non debet intelligi tamquam in proprio subiecto, & fundamento, sicut enim solum revidet in propositione mentali, ut notat Tatar. cit. q. 3. §. *Dubitari secundo*, unde veritas formalis proprie dicta est conformitas propositionis mentalis, seu iudicii ad eius significatam, quando nimirum ita est in re, ut per propositionem mentalem significatur, & falsitas est differentia opposita; debet igitur intelligi veritatem, & falsitatem in enunciatione vocali, vel in infuso expressivo iudicii mentalis, eodem, quo dicitur finalitatem contineri in trina, quatenus est signum sanctissimum animae; Significare autem verum, vel falsum, quod proprie vocali propositioni convenit, est significare rem esse, qualiter res se habet, vel aliter, quam se habeat, & hoc non est solum significare aequaliter, sicut syncategorema, nec solum aliquid simplex, ut categoricam, sed aliquid compositum, seu aliquid: quod est applicatio unius ad alterum per copulam, quem significandi modum appellat Tatar. tract. 1. totalem, & propositionalem, ut eum distinguit a modo significandi partiali, & simplici, qui terminis convenit. Itaque melius explicari non potest enunciatum, ut est commune categoricae, & hypotheticae, quae sunt principia eius species, ut postea dicemus, quam dicendo, quod significat obiectum complexum, super quod potest cadere iudicium, in quo veritas, & falsitas est, ubi per obiectum complexum non solum intelligendum est coniunctum per copulam verbatim, quae unit subiectum, & praedicatum, sed etiam per copulam hypotheticam, quae unit propositiones categoricas, nam si per utrumque complexum potest cadere iudicium verum, vel falsum; oratio autem, super quam tale iudicium cadere nequit, non est enunciatum.

Ex dictis sequitur, propositionem vocalem, & scriptam non dici veram, vel falsam denominatione intrinseca, sic quod veritas, & falsitas sunt in ipsa, sed solum denominatione extrinseca, quatenus subordinatur propositioni mentali verae, vel falsae. Et si quis dicat, propositio vocalis nunquam subordinatur mentali, quia vel esset, quando subiectum profertur, vel praedicatum, vel copula, sed nullum istorum est dicendum, quia quando subiectum profertur, intellectus non formae ad mentalem, sed solum in ultimo instanti sua prolatis; & tunc non est amplius vocalis propositio. Respondet Tatar. cit. ex longa disputatione, quam de hoc habet Doctor 4. dist. 8. qu. 2. §. *Alter ergo*, quod nulla propositio vocalis de rigore sermonis est vera, vel falsa, sed solum de communi uis logicorum accipitur ipsam, ac si omnes partes eius essent simul, eo modo quo Mathematici absolute dicunt Sphaeram tangere planum, est solum in puncto tangit; ita igitur de rigore sermonis nulla propositio vocalis subordinatur mentali: sed solum de communi usu, & institutione logicorum utentium ea, ac si omnes partes eius essent simul.

55. Dividitur autem Enunciativa, tanquam in species principales, in simplicem, seu categoricam, & in compositam, seu hypotheticam; categorica est, quae constat subiecto, praedicato, & copula, tanquam partibus praecipuis, ut homo est animal; hypothetica est, quae constat ex pluribus enunciationibus simplicibus conjunctione aliqua copulatis, ut si dicit, lux est,

Mohr, & Bellui Tom. 1. Logica.

Petrus dormit, & Paulus legit; Et quavis Complut. cit. Ruvio quæst. 6. Malus 2. Perhier. cap. 1. quæst. 5. & alii dicant hanc divisionem non esse generis in specie, sed tantum analogi in sua analogata, probabilius tamen est esse generis in species; tum quia haec divisio directè pertinet ad substantiam propositionis; interroganti enim de substantia propositionis, quemam sit, respondemus, quod est categorica, vel hypothetica; tum quia ut notavit Delphinus hic, haec divisio penes partes attenditur, ex quibus componitur, & consensunt propositiones, quae opponunt ad illarum substantiam pertinet; tum deinde quia hypothetica propositio; ut talis est oratio perfecta, quae non continetur sub specie optative, vel interrogative, aut aliarum, ergo enunciativa; tum demum sicut terminus complexus, & incomplexus univocè conveniunt, licet unus significet rem compositam, alius simplicem, ita categorica, & hypothetica conveniunt univocè in significando veritatem, licet una sit composita, & alia simplex, fatemur tamen cum tali univocitate esse analogiam admixtam, in quantum hypothetica constituitur esse categorica, & per prius invenitur veritas in categorica, quam in hypothetica; sequitur Jo. de S. Thoma cit. q. 5. art. 3. Sotus 2. lib. Summul. c. 6. cum multis aliis.

At obicitur Complut. non esse univocam generis in species: tum quia id requiritur Aristot. loc. cit. ubi propositionem categoricam simpliciter unam appellat, hypotheticam vero unam tantum conjunctione, seu secundum quid, Tum 2. quia hypothetica non est enunciativa, non enim unam propositionem de alia praedicat, sed tantum eas ad invicem connectit: quod est umbra quaedam, & similitudo propriae enunciations. Tum 3. quia hypothetica non continet diversam veritatem, vel falsitatem categoricis, ex quibus constat: Tum demum, quia hypothetica constat ex categorica, ergo non est species ab ea conditincta, quia una species non componit aliam; a qua conditinctur, unde potius distinguitur, ut includens, & includum.

Respondetur ad primum, quod sicut in entibus ens simplex est magis unum ente composito ex se per se actu, & potentia, sed adhuc compositum est absolute ens unum unitate compositionis, ita in propositionibus, licet simplex sit magis una, quam composita, tamen adhuc composita est una unitate compositionis factae per copulam hypotheticam, quantum sufficit, ut absolute una dicatur, & tantum secundum quid per comparisonem ad aliam. Ad secundam de ratione propositionis, ut sic, esse enunciativam, id est alicuius complexi assertivam, potest autem aliquid asserti non tantum per praedicationem unius de alio, sed etiam per copulationem plurium propositionum, quae diversum iudicium pollunt, & diversam veritatem ab illis, unde qui dicit, si Petrus fuderet, evaderet doctus, utriusque aliquid asserti. Ad tertiam negatur assumptum, quia hypothetica habet propriam veritatem, & falsitatem a categorica distinctam, quia non fertur iudicium solum de categoricis, ex quibus constat, sed etiam de ipsa conjunctione hypothetica quantum ad ita esse, vel non esse, ut patet in ista, si homo esset afinus, esset rudiblis, nam de singulari categoricis fertur iudicium falsum, de tota autem hypothetica verum, quod magis infra patebit. Ad quartam, si valeat, neque binarius esset species a ternario distincta, neque terminus incomplexus a complexo, necque homo a corpore, & partibus ex quibus constat, & quae propter potest una entitas simplex alteram componere specie distinctam, in qua habeat utriusque rationem materiae, & partis licet in se considerata sit quoddam totum, & speciem unam constituat.

CAPUT IV.

Quid sit propositio categorica, & quotuplex?

56. **I**am dictum est, propositionem categoricam esse illam, quae habet subiectum praedicatum, & copulam verbalem, ut partes principales sui, quod additur propter alia syncategorematica interdum concurrentia ad propositionis constitutionem: quae definitio ita a Tatar. exponitur trad. 1. sum. categorica est illa, quae explicite, vel implicite formaliter, vel equivocaliter habet subiectum, praedicatum, & copulam, tanquam principales partes sui; dicitur categorica, id est praedicativa, quia praedicatum enunciat de subiecto, & ab aliis dicitur simplex: quia solum ex verbo, & nomine componitur, dicitur explicite, vel implicite, propter propositiones de verbis adfectivis, ut Deus creat, vel de se sic loquendo adiacente, ut Deus est, in quibus implicite solum copula continetur, ut patet: eas resolvendo, Deus est creans, Deus est ens, capiendos ens participialiter: ponitur, formaliter, vel equivocaliter, quia etiam A, imponitur ad significandum tantum, quantum animal currit, tunc A, est propositio, quia subordinatur conceptui complexum, cum vero propositio continet formaliter, & explicite subiectum, copulam, & praedicatum dicitur esse tertio adiacente, quia nimirum illa tria explicite continet, sive praedicatum post copulam ponatur, sive ante, ut in propositionibus de modo loquendi inconfertur, ut homo animal est. Interdum autem contingere solet, quod subiectum sit unica tantum distinctio, ut in exemplo allato, quandoque una oratio, ut homo sapiens est bonus, aliquando etiam unica propositio, ut homo, qui est sapiens, fugit peccatum, & adhuc itae sunt propositiones categoricae, sicut etiam cum dicimus, homo

B

est animal, est propositio: nam in his, & similibus integra propositio habet rationem subiecti, & copula propositio illius, quae gerit vicem subiecti, dicitur copula minus principalis, quia ex illa veritas, vel falsitas propositionis non attenditur, sed ex secunda, quae dicitur copula principalis appellatur.

57 Solent autem in propositione categorica quatuor considerari, quae etiam suo modo in hypothetica inveniuntur, ut postea videbimus: forma, materia, quantitas, & qualitas, metapostea translati ex physicis corporibus. Forma propositio est copula, quae efficit unum praedicatum cum subiecto secundum affirmationem, vel negationem, quae interdum in una propositione potest esse duplex, una principalis, & alia minus principalis, ut nuper dicebamus. Materia sunt objecta, in quibus, vel de quibus formatur propositio, & cognoscitur per habitudinem, vel connexionem praedicati cum subiecto; nam si sunt necessario connexa, ut homo est animal, propositio est in materia necessaria: si sunt connexa contingenter, ut homo est albus, est in materia contingenti: si demum neutro modo connecti possunt, ut homo est lapis, est in materia impossibili, seu remota: de qua triplici propositionum materia dantur haec regulae, quod in materia necessaria affirmativa semper est vera, negativa falsa, in omni homo est animal, nullus homo est lapis, in remota est contra, negativa semper vera, affirmativa falsa, ut homo est lapis, nullus homo est lapis; in contingenti vero potest utraque esse vera, & utraque falsa, ut omnis homo studet, nullus homo studet, aliquis homo studet, aliquis homo non studet.

Quantitas est, quae explicat extensionem, vel restrictionem propositionis, idest quod fit vel universalis, cuius tempore subiectum est terminus communis signo universalis determinatus, ut omnis homo est animal, nullus homo est lapis; vel particularis; cuius scilicet subiectum est terminus communis signo particulari determinatus, ut quidam homo currit, aliquis homo non currit; vel est indefinita, quae habet pro subiecto terminum communem nullo signo notatum, & ideò dicitur indefinita, ut homo est animal, homo est albus, quae proinde fit in materia necessaria, vel remota aequivalens universalis, nam homo est animal, idem valet, quod omnis homo est animal, & homo non est lapis idem valet, quod nullus homo est lapis, si vero in materia continetur, aequivalens particulari, ut homo currit, idem valet, quod aliquis homo currit; vel demum est singularis, cum scilicet subiectum est terminus singularis, ut Petrus legit, vel communis signo demonstrativo notatus, ut hic homo currit, Ex quo patet quantitates propositionis attendi solum ex parte subiecti, quomodoque praedicatum se habeat, unde illa ad huc est singularis, Petrus est homo.

Qualitas propositionis est affirmatio, & negatio, veritas, & falsitas, sed quia illae videtur esse essentialis differentiae, ideò dicitur qualitas intrinseca: veritas autem, & falsitas est qualitas extrinseca, & dicitur qualitas propositionis, quia interroganti qualis est propositio, respondere solemus esse veram, vel falsam, affirmativam, vel negativam; affirmans est, in qua praedicatum affirmatur de subiecto, & negans in qua negatur, unde ad enunciationem negativam necessario exigitur, ut negatio cadat supra copulam principalem, seu verbum praecipuum, & ideò si negatio sit conjuncta cum nomine scilicet, cum subiecto, vel praedicato, propositio negativa non erit, sed affirmativa de termino, vel terminis infinitis, quales sunt istae, Petrus est non lapis, non lapis est homo, non lapis est non homo, neque si negatio conjuncta sit cum copula minus principalis reddit propositionem negantem, qualis est haec, qui non studet, est iners, debet ergo esse conjuncta cum verbo praecipuo dicendo, qui studet, non est iners. Quid vero sit propositionem esse veram, vel falsam patet ex cap. praeced.

Quaerens, an praefatae divisiones propositionis in veram, & falsam, affirmativam, & negativam, universalem, & particularem sint essentialia, ac generis in specie, vel potius subiecti in accidentia. Respond. breviter decisionem quaeriti quoad primam divisionem in veram, & falsam pendere ex dicendis infra dist. 10. quaest. 2. art. 2. an veritas, & falsitas sint essentialia, vel potius accidentia propositionis, adeo quod de vera possit mutari in falsam, & e contra, si enim res ita se habeat, planum est hanc divisionem non esse essentialem, neque generis in specie, sed potius subiecti in accidentia; contrarium vero asserendum est, si res non ita se habeat, de quo loc. citato. Quoad aliam divisionem propositionis in affirmativam, & negativam non desunt existimantes esse accidentialem, quorum praecipuum fundamentum est, quia est divisio penes qualitatem propositionis, qualitas autem supponit essentiam, & substantiam rei; Nihilominus dicendum est, hanc esse divisionem essentialem, ac generis in specie, quia ut supra dictum est, affirmatio, & negatio sunt essentialia differentiae propositionis, nam propositio affirmativa respicit essentialiter identitatem, & connexionem praedicati cum subiecto, negativa vero respicit essentialiter negationem praedicati cum subiecto; ex quo fit impossibile esse, ut negativa transeat in affirmativam, vel e contra, quia forma essentialiter constitutiva propositionis affirmativae est connectio, conjunctio, & unio inter extrema, a forma vero negativae est separatio, disjunctio, & divisio extremorum; ergo omnino conperitur esse, hanc divisionem esse essentialem: neque oppositum fundamentum urget, quia ut notat Orbellus, intan-

tum haec divisio dicitur fieri penes qualitatem, quia sicut qualitas consequitur formam, ita affirmatio, & negatio principia- liter respiciunt copulam, quae habet rationem formae in propo- sitione: vel quia affirmatio, & negatio funt differentiae essen- tiales propositionis, quae habent modum qualitatis, Dices bene transire propositionem negativam in affirmativam, ut cum dicitur lapis non est animal, lapis est non animal, haec enim est affirmativa de praedicato infinito, & illa negativa, & tamen sunt essentialiter eadem propositio. Negatur quod fit eadem propositio, quia in prima negatur animal de lapide, & in secun- da affirmatur de lapide negatio animalis; ac etiam quicquid non est animal, Dices saltem esse non posse divisionem generis in species, vel univoci in univocata, quia affirmatio, & negatio explicatur per esse, & non esse, affirmatur namque dicen- do, quod aliquid est, & negatur dicendo, quod non est, sed ad esse, & non esse nequit dari aliquod commune univocum, ergo &c. Resp. negando assumptum; quia tam bene participat essentialiter rationem enunciationis, & ejusque passionem negativam propositio, ac affirmativa: tam enim bene potest significare verum, vel falsum una perinde, ac altera, nec minus proprie terminare potest assensum, vel dissentium affirmativa, quam ne- gativa; ad probationem assumpti dicendum, quod licet inter esse, & non esse nullum detur medium, nec aliquid commune ab eis abstrahi possit, adhuc tamen inter significare esse, & non esse aliqua duo invicem unita, & annexa potest dari aliquod com- mune abstrahens ab utroque, significatio nimirum propositio- nalis, & complexa, quae convenit propositioni, ut sic, & utraque significatio tam scilicet affirmationis, quam negationis est positi- va, & se habent, ut duae species significationis, ut sic, quia licet objectum significationis negativae sit aliquod negativum, a dicitur tamen mentis esse positivum, & realis.

Quo tandem ad aliam divisionem propositionis in universalem, particularem, & cetera ferè conveniunt omnes non esse essentialia, sed accidentalia, & ratio est, quia non sumitur penes id, quod est essentialiter in propositione puta penes significationem complexam, & extremorum copulationem, in quo consistit vis enunciativa, sed penes extensionem subiecti ad ea, quibus praedicatum convenire potest, unde supponit enunciationem quam essentialiter constituitur per copulationem extremorum, quae potest extendi ad plura, vel pauciora juxta quantum tenet signi apposite termino communi. Dices posse duas propositio- nis species inter se differre ratione solae quantitatis, ut istae; omnis homo est albus, aliquis homo est albus, nam prima est falsa, & secunda est vera solum ratione quantitatis. Negatur assumptum cum probatione, quia licet universalis plura objecta respiciat, quam particularis, tamen illa plura non sunt specie diversa ab objecto, quod respicit singularis, neque enim, omnis homo, quod est subiectum illius universalis, specie distinguitur ab aliquo homine, qui subiectum flaturus in particulari, nae que ex hoc, quod una sit vera, altera falsa praecise ratione quantitatis, bene dicitur illas propositiones specie distingui, quia ut diximus, veritas, & falsitas non sunt essentialia differ- entiae propositionis.

58 Dividitur autem categorica propositio ratione praedicatio- nis in directam, seu naturalem, & indirectam, seu innatura- lem: directa est, in qua praedicatur id, quod praedicari debet, debet autem praedicari superius de inferiori, ut quantitas est accidens, distinctum de consuetu, ut homo est animal rationale, accidens de subiecto, ut ferrum est durum: propositio, quae hunc ordinem servat, dicitur directa, seu naturalis; quae autem ordine inverto affirmat, dicitur innaturalis, seu indirecta, ut accidens est quantitas, animal rationale est homo, durum est ferrum. Ratione vero modi, quo exprimitur praedicatum con- venire subiecto, dividitur in absolutam, seu de inesse, & in mo- dalem; propositio absoluta, seu de inesse est, in qua absolute praedicatum subiecto tribuitur nullo addito modo, quo ei con- veniat, ut homo est animal. Modalis est, quae non tantum subiecto tribuit praedicatum, sed etiam modum exprimit, quo ei convenit, ut necesse est hominem esse animal: & quia haec divisio satis est celebris apud Summulum, ideò relicta primi hanc prosequamur; in autem haec divisio fit generis in species, Tatar. lib. 2. Perhier. quaest. 2. §. secundum scien- tiam; affirmat, quia propositiones modales, & de inesse magis differunt, quam affirmatio, & negatio, sed haec specie differunt, ergo, &c. Ad assumptum est falsum, quia enim non videt 59 differre istas; homo est animal, homo non est animal, quam istas homo est animal, quae est de inesse, & homo necessario est animal, quae est modalis; potius ergo dicendum est modalem, & de inesse non differre nisi accidentaliter, quatenus in una praedicatum tribuitur absolute subiecto, & in alia specificatur mo- dus, quo ei convenit.

CAPITULUM V.

Quid sit propositio modalis, & quotuplex?

59 Cum modalis sit membrum categoricae, eam quoque praemittimus hypotheticae; dicitur autem modalis, quia constat ex modo determinatae ipsam; autem enim definitur, quod

quod sit adiacens rei determinatio, & modificatio; aliqui modi de- terminant tantum extrema propositionis, subiectum scilicet, vel praedicatum, de quibus egimus tract. praeced. cap. 2. ut si dicamur Homo justus est sapiens, Petrus currit velociter, ly postus in prima modificat, seu restringit subiectum, ly voluciter in secunda modificat praedicatum, & hi modi non faciunt propositionem mo- dalem, alii vero modi sunt determinare totam compositionem, seu unionem praedicati cum subiecto, ut necesse est, hominem esse animal, aut homo necessario est animal, & hi constituunt propositionem modalem: unde propositio modalis definitur, quod sit illa, quae constat modo determinatio in se, ut excludatur modus determinans extrema tantum; modi vero determinantes totam propositionem ferè enumerari solebant, ut apud Petrum Hisp. vi- dere est, possibile, impossibile, necessarium, contingens, verum, falsum, sed quia duo ultimi supra propositiones de inesse ni- hil addunt, idem enim est dicere, hominem esse animal, est ve- rum, ac dicere, quod homo est animal; ideò quatuor primi tan- tum retenti sunt, ut potè qui proprie extrahunt propositionem à ratione propositionis de inesse, & modalem constituunt: ita tamen retenti sunt, ut quamvis possibile sit quid commune necessario, & contingenti, & ab utroque distinctum, tam enim necessarium, quam contingens non repugnat esse, quae est definitio possibilis, ut sic, sed contingens ulterius adesse posse non esse, & necessarium contra non posse non esse; nihilominus in praesenti possibile simi- tur, ut coincidit cum contingenti, quod scilicet potest esse, & non esse: unde licet quod ad vocem finit quatuor modi, tamen se- cundum rem sunt tres tantum, & correspondent triplici materiae propositionum tam explicatae cap. praeced. naturali, remotae, & contingenti; hoc tamen advertendum est, quod modalis in qua- cumque materia formetur, aut est necessaria, aut impossibilis, nulla contingens, nam in materia contingenti etiam est necessa- ria, nam si dicamus, contingens est hominem currere, certum est applicationem modi ad dictum esse necessariam, quia necesse est, ut cursus contingenter ei conveniat, nec aliter ei convenire potest.

60 Dupliciter autem potest modus in propositione poni; nomi- naliter, & adverbialiter, primo modo ita afficit totam propo- sitionem, ut illam constituit subiectum de verbo infinitivo modi, & ipse cum alia copula finita sit praedicatum, ut Petrus currit esse possibile, necesse est hominem esse animal, unde parum re- fert, quod modus a neoponatur, vel postponatur orationi infinitivi modi, semper enim recipit vim praedicati, ut Arist. docet 2. Perhier. cap. 3. & hic a vertendum propositionem de verbo infi- nito, quae locum subiecti tenet scilicet Postum currit, à Sum- mulitis appellari dictum, & de quo media copula finita praedicatur modus, scilicet est possibile, si vero modus ponatur adverbialiter in propositione, ut cum dicitur homo necessario est animal, par- ties est contingenter albus, tunc modus non est praedicatum, sed mera copulae determinatio, unde modificat unionem praedicati cum subiecto, ut patet in alatis exemplis; & hic etiam aliqui dis- tinguant modum, & dictum, nam totam propositionem; ut ho- mo est animal, quae modificatur a ly necessario, dictum appellant: sed vera in modalibus adverbialiter formatis non ita proprie potest assignari dictum, sicut quando formantur nominaliter, & ratio est, quia cum adverbialiter formantur, modus non est praedi- catum totam propositionem immediate efficiens, sed immediate solum copulam modificat.

61 Porro modales habent quocumque modo formantur, prop- riam quantitatem, & qualitatem, & eodem esse dignoscere in modalibus adverbialiter formatis non est difficile, cum enim in his modus non praedicatur, sed solum modificat copulam, atque ideò idem remaneat subiectum, & praedicatum, quod erat in simpliciter, quantitas, & qualitas earum eodem ferè modo venanda erit, sicut in propositionibus de inesse; ac in modalibus nominali- ter formatis, cum modus praedicatur, & totum dictum subijcitur, ad eam venandam est alter procedendum: in his igitur tum quantitas idest universalitas, vel particularitas, tum qualitas, idest affirmatio, vel negatio, veritas, aut falsitas ex duplici ca- pite attendi potest, nimirum ex dicto, & modo, sed principalis ex hoc, quam ex illo; unde si modus negatur de dicto est dictum sit affirmativum, propositio dicitur simpliciter, & absolute negati- va, & solum affirmativa secundum quid, & Petrum currere non est necessario, quae affirmativa de modo, negativa de modo, ac- que idem simpliciter negativa, secundum quid affirmativa; & e contra si est affirmativa de modo, negativa de dicto, ut hominem non esse lapidem est necesse, erit simpliciter affirmativa, secundum quid negativa. Sic etiam veritas, & falsitas ex utroque at- tendi potest, ut principialem attendi debet ex modo, an sit con- venienter positus; unde fit, ut quamvis dictum sit verum, pro- positio possit esse falsa, ut si dicamus contingens est hominem esse animal, in hac dictum est verum, & adhuc propositio est simpliciter falsa, quia licet verum sit, hominem esse animal, fal- sum tamen est illi contingenter convenire rationem animalis; & ideò ut modus fit convenienter positus, & reddit propositionem simpliciter veram, attendi debet materia, in qua fit propositio, & dictum, cui applicatur modus, non enim convenienter forma- retur propositio de necessario in materia contingenti, aut propo- sitione contingenti in materia naturali.

Eodem modo circa quantitatem modalium discurrendum est, quod simpliciter attenditur ex quantitate modi, secundum quid

solum ex quantitate dicti, unde illa propositio erit uni-versalis sim- pliciter, quae constat modo universalis, etiam si dictum sit parti- culare, idem è contra: illi autem constant modo universales, qui amplectuntur omne tempus, & copulam distribunt pro omni tempore, tales sunt necessario, & impossibile, nam ille rem ponit pro omni tempore, ille pro omni tempore tollit; particulares modi è contra censentur contingens, & possibile, ut hic fumi- tur (nam si sumeretur, ut idem est, quod non repugnans, posset esse modus universalis, possibile enim semper est possibile) quia non amplectuntur omne tempus, contingens enim non semper accedit, sicut nec possibile, ut contingenter importat; illa igitur modalis, cujus dictum est particulare, & modus uni- versalis, ut ista, necesse est, Petrum esse animal, est simplici- ter universalis, & solum secundum quid particularis, & idem est è contra.

62 Dividitur propositio modalis in compositam, & divisam; composita est, in qua modus se habet, ut praedicatum, & dictum, ut subiectum, unde constat ex modo nominaliter sumpto; divisa est, in qua modus adverbialiter sumptus determinat copulam, habet exempla superius; ajunt quampures hanc divisionem esse aequi- vocam in aequivocata, nam alii tantum, divisam putant esse mo- dalem; compositam vero esse mere de inesse, ut Tatar. tract. 2. Perhier. quaest. 2. §. quarta secundum, cum Bargio citando; cuius ratio est, quia modalis est, cuius copula non est simplex; sed modificata per modum, sed solum divisa copulam habet modificatam, composita vero copulam habet simplicem, & ideò haec est simpliciter de inesse. Alii è contra compo- sitam agnoscunt pro vere modali, ad divisam inquant esse mere de inesse, quia habet prorsus idem subiectum, & praedi- catum, quod ipsa, nec in ea cernitur dictum, de quo verifi- catur modus. At asserendum est, utramque propositionem tamen divisam, tum compositam esse vere modalem, & ideò esse di- visionem univocam, nam in utraque reperitur modus determi- nans unionem praedicati cum subiecto, & in utraque exprimitur modus, quo praedicatum convenit subiecto, ergo utra- que vere modalis erit, per hoc enim modalis fecerunt à sim- plici: Composita talis dicitur non tantum, quia expressè com- ponitur ex dicto, & modo, sed praesertim quia facit fenitum compositum, & divisa è contra talis dicitur, quia facit divi- sum, ita Tatar. cit. tract. 1. in Pet. Hisp. cap. de modalibus, qui sensus compositus, & divisus licet se abster explicatus tract. praeced. cap. ult. hic tamen rursus diligentia enucleandus est, ut ille, ex cuius intelligentia pendet solutio multarum difficultatum in Theologia, ut notat Complul. lib. 2. cap. 8.

63 Sensus itaque compositus per propositionem modalem ut, docet Tat. cit. faciendo modum praedicari de tota propositione correspondente dicto, ut sensus istius propositionis, possibile est, album esse nigrum, est compositus, & explicatur sic per unam categoricam; haec propositio, album est nigrum, est possibi- lis, ratio est, quia cum modus est praedicatum in proportio- ne modalis, tunc totum dictum verè est subiectum, & conse- quenter de partibus eius simul sumptis, & per modum unius praedicatur modus, & ideò sensus erit, formas importatas per extrema dicti esse simul compossibiles in eodem subiecto, & pro eodem tempore, in quo consistit sensum esse compositum; qua- propter cum modalis composita semper uniat inter se formas im- portatas per extrema dicti, & de illis simul sumptis praedicet mo- dum, hinc est, quod semper facit sensum compositum, & quo inferat Tat. ex Scoto 2. d. 2. quaest. 9. modalem compositam de ri- gore sermonis non bene distingui secundum sensum divinum, & compositum, quia formalissime reddit tantum sensum compositum; quod si sequendo communem unum velimus eam exponere in sensu diviso, tunc ex modalis illa composita duas formare debemus categoricas, unam de inesse, & aliam modalem de adverbio, & sic allatam modalis composita, possibile est, album esse nigrum, explicatur per has duas, hoc est album, & hoc possibile est nig- rum, sive potest esse nigrum, & sic in sensu diviso est vera pro- positio, quia eadem subiecto, pro eodem instanti tribuitur albo compossibilitate ad nigredinem, quae duo non repugnant, quia una forma non excludit potentiam subiecti ad recipiendum alium, sed solum coexistentiam, & simultaneam cum illa, ita Scotus, d. 1. 39. sub G, ubi ita explicat sensum compositum, & divinum. Hinc fit, quod sensus divinus est ille, qui significatur per moda- lem divisam, cum enim in ea modus solum copulam afficiat, & non totam propositionem, denotat subiecto convenire illum mo- dum, non autem ipsi formae praedicati, & subiecti simul convenire, & ideò sicut sensus istarum compositarum, nigrum est, al- bum, est possibile, sicutem istarum est possibile, est compositus, & si- gnificat, quod conjunctio sedendi, & bandi est possibilis; ita sensus istarum divisarum, sedens possibilem stat, seu potest stare, album possibilem est nigrum, seu potest esse nigrum, est divinus, & significat, quod subiecto sedenti convenit potia- ad standum, non tamen ad standum simul cum sedente totam hanc doctrinam de modalis divisa, & composita, & de sensu diviso, & composito recipiunt Complut. citat. & Joann. de Sanct. Thom. lib. 2. capit. 20. ut communem Thomisti- rum, & valde notanda est pro difficultatibus theologicis in materia de praedestinatione, & divinis auxiliis; ita etiam explicat Bargius sensum compositum, & divisum in 2. dist. 39. ad §. de ista secundo patet tertium ex eodem Scoto 2. dist. 2. quaest.

qu. 9. de hoc vide etiam p. 2. in finit. tract. 3. cap. 2. unde immerito hanc doctrinam inficiatur Poncius c. 14. parvæ log.

C A P U T V I.

Quid sit hypothetica propositio, & quomplex.

64 Hypotheticam cap. 3. diximus esse propositionem ex pluribus simplicibus constantem conjunctione aliqua inter se connexis, & hæc vel sunt ambe perfectæ, & constituunt hypotheticam copulativam, & per particulam &, connectantur, ut Petrus dormit, & Paulus studet; si vero per particulam vel, constituunt disjunctivam, ut vel dies est, vel nox est. Aut una propositio est perfecta, altera imperfecta, seu unius veritas ab alia dependet, & constituunt hypotheticam conditionalem, quæ illas duas continet invicem unitas per particulam si, ut si Petrus currit, Petrus movetur. Ex quo constat, copulam hypotheticam non esse verbum, sed aliquod adverbium, quæ notam simplices conjungentem, v. gr. Et, vel, Si, atque adeo per conjunctionem hypotheticam una pars conjuncta non prædicatur de alia, solum enim verbum est nota eorum, quæ prædicantur; constat etiam esse principales species hypotheticæ, scilicet, conditionalem, copulativam, & disjunctivam, ad quas alie minus principales reducuntur, quia enim conditionalis includit rationem disjunctivam, & habet vim illationis, ita quod una simplex inferatur ex alia, id est ad eam reducuntur rationales, seu illativa, quæ constat particula ergo, ut Sol est, ergo dies est, ac etiam causalis, quæ constat particula quia, ut quia Sol est, dies est; Imò ut notat Tat. tract. 1. cap. de prop. hyp. si particula si non sumatur illative in rigore: ut denotat consequens sequi ex vi antecedentis, sed largè, ut importet concomitantiam antecedentis, & consequentis conditionalis fundatam, non quidem in bonitate illationis secundum se, sed supposita aliqua promissione, aut propositio vel alia causa, ratione cuius posito in esse antecedenti poneretur etiam consequens, ut si veneris ad me, dabo tibi equum; si habereis libros, libenter studerem, quarum prima dicitur promissiva, altera purè conditionalis, istæ etiam possunt ad hypotheticam conditionalem reduci: nam tamen si, si, in rigore sumatur, quæ licet istæ in antecedenti habeant causam consequentis, non tamen necessariam, & idè dicitur conditionales imperfectæ, quæ doctrinam recipiunt Sotus lib. 3. sum. c. 8. lect. 3. Compl. lib. 2. cap. 4. Cast. lib. 2. tract. 2. c. 1. & alii ex Societate: Conditionalis verò secundum vocem tantum, in qua nimirum conditio posita in antecedente nullo modo est causa consequentis, sed per se disparatè se habent, ut si Cæsum topabit, Berta filabit, nullo modo ad hanc speciem reduci potest, sed est mera copulativa importans solam temporis coexistentiam antecedentis cum consequenti, non causalitatem. Ad copulativam tandem, ut notat Tatar. cit. non ad conditionalem, ut quidam putant, reducuntur omnes propositiones per adverbium temporis, vel loci, vel similitudinis, ut Petrus currit, quando, aut ubi Paulus studet, Plato fuit doctus, sicut Aristot. & alie consimiles, nam sensus earum est, Petrus dormit in isto tempore, vel loco, & in eodem Paulus studet, & sic de aliis: sequitur Cast. cit. cum aliis.

Verum cum hæc definitio hypotheticæ propositionis, quod sit, constans ex pluribus simplicibus conjunctione aliqua inter se connexis, & ejus divisio in conditionalem, copulativam, & disjunctivam sit omnium Summularum communis, ut potè quæ manifestè traditur ab Arist. 1. Periherm. cap. 4. ubi propositionem hypotheticam vocat conjunctionem unam, nihilominus non recipitur ab Hurtad. disp. 3. sect. 3. ubi proinde non distinguit hypotheticam à categorica, quia hæc constat subiecto, prædicato, & copula, tamquam partibus præcipuis, illa vero pluribus enunciationibus simplicibus conjunctione aliqua connexis; quod post ipsum tenet etiam Ovid. controver. 3. summul. punct. 4. quia, inquit, omnis propositio sive categorica, sive hypothetica constat eque primo, & per se subiecto, & prædicato, tamquam partibus proximis, nam omnis propositio est enunciativa unius de alio, ergo in omni propositione datur unum quod enunciat, & est prædicatum, & aliud de quo enunciat, & est subiectum; ergo omnis propositio constat subiecto, & prædicato. Con omnis propositio est iudicium, quod essentialiter est cognitio, quæ cognoscitur convenientia duorum extremorum; ergo omne iudicium, seu omnis propositio dicit unum extremum, cui aliud convenit, & aliud quod convenit, quorum hoc prædicatum, illud subiectum dicitur. Nec vult dicere hypotheticam habere subiectum, & prædicatum remotum, quia iudicium immediatè enunciat unum de alio, & immediatè fertur in convenientiam extremorum; ergo respiciat extrema, tamquam immediatè affecta copula est, ergo tamquam partes immediatè componentes propositionem omnem. Non ergo ex hoc capite volunt hypotheticam à categorica secerni, sed ex eo, quod categorica absolute, & se sola est significativa, hypothetica vero minime, sed in sua significativa pendet ab alia, tamquam à conditione, ut si sol lucet, dies est, hic enim existentia prædicatur de die, non absolute, sed dependenter ab existentia conditionata. Solis, un-

dè sensus est, dies est existens, si sol lucet, ubi additum illud si sol lucet, prædicato apponitur facit propositionem nihil ponere in esse, sed tantum significare connexionem, seu dependentiam inter subiectum, & prædicatum. Ex quo inferunt hypotheticam differre à categorica ratione additi, si, adficiens illius prædicatum, ex vi cuius copula est, quæ absolutam existentiam ex se importat, illam tantum dicit conditionatam, & ac proinde est forma propositionis categoricæ, & hypotheticæ sit copula est, hæc propositiones inter se differunt essentialiter, quia copula est, in hypothetica ratione additi te tenentis ex parte prædicati contrahitur ad significativam existentiam conditionatam prædicati, quam absolutam ex se nullo appposito addito in categorica propositione significat. Ex hoc tandem inferunt nullam propositionem esse propriè hypotheticam, nisi conditionalem; copulativam verò, & disjunctivam esse solùm plures categoricas simul sumptas; ratio est, quia in his omnibus existentia prædicati absolute enunciat, & illam importat secundum existentiam copula est in propositione appollita. Deinde propositio conjunctiva, Petrus currit, & Joannes ambulat, non est simplex propositio, sed duplex categorica, ergo non est hypothetica, probat antecedens Ovid. quod quia à nobis non negabitur, futurum est ejus probationem adducere, ita loc. cit. dicitur hic Author.

Hæc est contentio ferè tota de nomine, & modo loquendi, nam quoad rem negari nequit, quia hypotheca quoque reduci possit ad modum categoricæ, ita ut copula est sit forma ipsam constituentem in esse propositionis, & sub modo possit assignari in ipsa subiectum, & prædicatum, non quidem absolute sumptum, sed per aliquam conditionem restrictum, ut patet in exemplo adducto si sol lucet, dies est, quæ ita relolvitur, dies est existens, si sol lucet; imò ut verum fateamur, hoc modo reloluta magis habet rationem propositionis, nam primo modo potius habere videtur vim argumentationis, & illationis, quia sic sumitur per modum antecedentis, & consequentis; unde bene per hoc discerni potest categorica ab hypothetica, quod in illa prædicatum affirmatur de subiecto absolute loquendo, in illa vero minime, sed dependenter à conditione, quæ afficit, & restringit prædicatum, faceret enim propriè, & in rigore philosophico, licet non dialectico, solas conditionales esse hypotheticas, cum ob rationem ipsam nominis, tum quia copulativa, & disjunctiva possunt commode explicari per plures categoricas, & hic dicendi modus re vera brevius, & clarius aperit rationem propositionis hypotheticæ, ut à categorica secerentur, minime confundit Tyroneum mentes. Attamen attendendo structuram ipsam artificiosam propositionum hypotheticarum bene loquuntur Summulistæ, dum ajunt formam constitutam ipsarum non esse copulam est, sed aliquod adverbium, vel notas plures simplices conjungentem v. g. si, & vel, quæ ratione dixit Arist. loc. cit. propositionem hypotheticam esse unam conjunctionem, unde tam propositiones copulativæ, quam disjunctivæ sunt vere complexæ, quatenus constunt duplici copula verbali; & licet conditionalis sit minus omnium composita, quatenus veritas reperitur solùm in una, & altera se habet, ut mera conditio, adhuc tamen dicit potest, ac debet propositio complexa, & composita propter duplicem propositionem, unam tamen ab alia dependentem, nam hypothetica illa si sol est, dies est, includit hæc simplices, quæ ambe forent vere ex propositione existentia. Solis super Horizontem sol est, ac dies est; Item attendendo structuram artificiosam copulativam, & disjunctivam bene statuunt illas esse hypotheticas, & à simplicibus essentialiter distinctas, quia veritas copulativa, & disjunctiva, & iudicium, quod fertur de ipsis, diversum est à veritate, & iudicio, quod fertur de ipsis categoricis absolute prolatis, & sine conjunctione, vel disjunctione; hoc patet de copulativa, nam ipsa significat illas simplices, ex quibus componitur, esse simul veras, quam simultatem non significant duæ illæ simplices, non copulate; tum quia absolute sumptæ una potest esse vera, altera falsa, sed dum sunt copulate una existente falsa, tota conjunctiva est falsa, ut postea ex ejus regulis constat, ergo est diversum iudicium, & diversa veritas de unaquaque propositione categorica seorsum, quam de utriusque similitate, quia si seorsum sumantur, una veritas, vel falsitas independenter ab alia, ac copulate veritas una dependet à veritate alterius; hoc enim adhuc magis patet, in disjunctiva, nam altera parte existente falsa, tota disjunctiva est vera, aliud ergo est iudicium, & alia veritas totius, & alia partis, per quod patet ad rationes Ovid. in oppositum, & adhuc magis patet ibi dicendis in fine hujus capituli num. 67. ubi de hac re fermò reddidit. Quia ergo hic præsertim explicare intendimus formaliter structuram artificiosam hypotheticarum, & non materialiter tantum, relinquendo modum dicendi Recentiorum, prosequimur declarare hypotheticas de more Summularum nostrorum Parisiensem Tatar. Orbell. Joann. de Monte, & aliorum.

65 In hypothetica propositione suo etiam modo invenitur materia, forma, quantitas, & qualitas; Forma est est copula, quæ ambe simplices conjungunt, sicut in categorica erat copula unius prædicatum cum subiecto. Materia est connexio, quam habet una propositio cum alia, sicut in categorica erat connexio, quam habebat prædicatum cum subiecto, & etiam ipsa potest esse naturalis, & impossibilis, & contingens, qualis erit connexio propositio-

num; unde si duæ contingente, simplices necessariò connectantur, efficiunt hypotheticam in materia necessaria, ut si Homo currit, movetur, quare non ex materia cujuslibet simplicis seorsum, sed ex eo quod principaliter affirmatur, vel negatur per integram hypotheticam, attendenda est ejus materia. Quæritur ejus est, quæ invenitur in utraque categorica, unde si utraque est universalis, vel particularis, tota hypothetica talis erit; si una universalis, & alia particularis, erit mixta: an vero etiam secundum se possit aliquam habere quantitatem, mox dicemus. Quæritur etiam quæ sit veritas, vel falsitas, affirmatio, vel negatio, ut de categorica dicebamus; quæ ut magis innotescat ejusdem, regulas subiungimus.

66 Pro veritate, & falsitate hypotheticarum dignoscenda sequentes regulæ sunt observandæ. Ad veritatem conditionalis affirmativæ frictè sumptæ requiritur, ut consequentia secundum se sit bona, id est, quod ex natura antecedentis consequens deducatur, sive antecedens, & consequens in se sint vera vel falsa, sive possibilis, sive impossibilis, sive necessaria, aut contingita, unde ista conditionalis est vera, si homo est asinus, & homo est rudibilis; erit autem falsa si antecedens potest esse verum consequente existente falso, seu si consequens non necessarè ex antecedenti inferatur, unde quia consequentia secundum se bona semper est necessaria, & secundum se mala semper est mala, & consequenter impossibilis; idè omnis conditionalis vera frictè sumpta, ut habet scilicet vim consequentiam, est necessaria, & omnis falsa impossibilis, & nulla datur talis conditionalis contingens. Ad veritatem rationalis ultra bonitatem consequentia requiritur, ut antecedens sit in se verum, unde hæc erit falsa, homo est asinus, ergo rudibilis est. Ad veritatem causalis ultro bonitatem consequentia, & veritatem antecedentis in se, adhuc requiritur, quod antecedens sit causa consequentis, unde hæc erit falsa, quia homo est rudibilis, erit rationalis, quia fumus est, igitis est; Ad veritatem tandem puræ conditionalis, & promissivæ requiritur, ut verè exeat à parte rei fundamentum illius concomitantia antecedentis, & consequentis, unde ut hæc sit vera, si veneris ad me, dabo tibi equum, necesse est tunc adesse propositum dandi equum, etiam si postea non impleatur propositum, quod sit tunc propositum non adit, erit propositio fallax, istæ postea promissum adimpleatur, ut bene hic Complut. advertunt.

Ad veritatem copulativæ requiritur utramque partem esse veram, quod si altera pars, vel utraque sit falsa, falsa erit tota copulativa; ratio est, quia cum utramque partem coniungat, significat utramque ita se habere, sicut enunciat, unde ista est falsa, Petrus est homo, & homo est lapis; pariter ut dicitur necessaria, utraque talis esse debet, & si una sola est contingens; ratio est, quia hypothetica copulativa non solum affirmat necessarium, vel illam, sed utramque, atque adeò ratione unius partis contingens poterit tota copulativa aliquando esse vera, & aliquando falsa, atque adeò contingenter vera, vel falsa, ergo ut necessaria sit utramque partem necessariam requirit. Ut autem sit possibilis, non sufficit utramque partem esse possibilem, sed requiritur etiam, ut non sit impossibilis, hæc enim impossibilis Petrus loquitur, & non loquitur, constat ex partibus possibilibus seorsim, sed quia sunt impossibiles, tota propositio est impossibilis.

Ad veritatem disjunctivæ frictè sumptæ requiritur alteram partem esse fallam, quia disjunctiva in rigore continet exclusionem alterius partis; & reddidit hunc sensum, alterum tantum istorum esse verum, & sic semper altera pars debet esse falsa: si vero largè sumatur, ut idem valet, ac saltem, vel ad minus, sic utraque pars potest esse vera, nam reddidit hunc sensum, unum saltem istorum esse verum, quod disjunctivo loquendi modo usus est Christus cum dixit ubi duo, vel tres vestri congregati, &c. ita Petrus Hist. tract. 1. & per hæc distinctionem sedatur gravis contentio de hac re inter Modernos. Ad ejus necessitatem requiritur, quod una pars sit necessaria, vel si utraque contingens est, una sit alteri impossibilis, ut Petrus legit, vel non legit, quare si ambe sit contingentes compossibiles, ut Petrus ambulat, vel legit, tota disjunctiva erit contingens. Talem ad eius possibilitatem requiritur, quod una pars ejus sit possibilis, & ad impossibilitatem, quod utraque sit impossibilis.

Pro affirmatione verò, & negatione hypotheticarum hæc regula pro omnibus tradit solè, quod una pars affirmativa, & cum conjunctione utramque consequens propositionem est affirmata, tunc negantes, quando est negata, ratio est, quia hæc se habet in hypotheticis, ut copula in categoricis, unde hæc erit affirmativa, si nullus homo currit, nullus homo movetur, quia conjunctio si non est affecta negatione, hæc verò erit negativa. Non si homo currit, homo movetur, quia conjunctio si afficitur negatione. Sed quævis prædicta regula pro dignoscendis affirmativis, & negativis in causalis, & conditionalis locum habeat, attamen non videtur satis congrua in rationali, quæ ut negativa sit, præponi non solet negatio particulae illative; ergo, neque inconjunctiva, quam dum volumus negantem facere, non præponimus particulae, & negationem dicendo, Non, & Petrus studet, & Paulus studet, sed dicimus, & Petrus non studet, & Paulus non studet, & etiam de disjunctiva eadem dubitatio currit: Dicendum tamen est, quod licet hujusmodi hypotheticæ possint secundum rem alio modo negari, licet reddi, quam per negationem præpositam particulae negati-

tive, tamen secundum rigorem logicum ita debent negari, unde hæc erit rationalis negativa secundum regulam assignatam Petrus est homo, non ergo Petrus est equus, & hæc negativa conjunctiva. Nec Petrus studet, nec Paulus studet, nam si nec, proprie est particula negativa conjunctiva: disjunctivam tamen non videtur fieri posse negativam, nisi per negationem partium.

Pro quantitate harum propositionum nulla peculiaris assignatur regula, eo quia diversam quantitatem non habeant ab ea, quæ est in partibus, cum enim quantitas sumatur ex subiecto, ut dictum est supra, & hypotheticæ non componatur ex subiecto, & prædicato, indè fit proprie non esse universales, aut particulares: ubi tamen advertendum est, copulativas, & disjunctivas aliquo modo universales, & particulares dici posse, quia particula conjunctiva nata est esse nota universalitatis, & disjunctiva particularitatis, unde ratione istarum poterunt secundum se dici universales, & particulares, ut infra c. 9. magis explicabitur.

67 Quæres, an divisio propositionis hypotheticæ in conditionalem, conjunctivam, & disjunctivam sit proprie generis in species; Negant quampures, eo quia putant copulativas, & disjunctivas esse omnino simplices, nec distinctam veritatem habere, aut falsitatem à simplicibus, ex quibus constant, unde etiam, & earum sensus sit simplex, & per unam categoricam explicatur, sensus enim v. g. istius conjunctivæ, & Petrus, & Paulus studet, est hic, uterque studet; sensus istius disjunctivæ, vel Petrus studet, vel Paulus studet, est hic, unus istorum studet; imò neque conditionalis videtur vera hypothetica, cum enim includat vim disjunctivam, non significat veritatem, sed consequentiam, atque idè erit argumentatio potius, quam hypothetica propositio. Dicendum tamen est, tam conditionalem, quam conjunctivam, & disjunctivam esse proprie hypotheticas, ac proinde divisionem allatam esse generis in species; ita Tatar. cit. & sequitur Jo. de S. Thom. q. 5. art. 3. licet cum aliqua analogia, quia ut patet ex vi ipsius nominis propositio hypothetica prius dicitur de conditionali quam de ceteris. Ad rationem in oppositum de conjunctiva, & disjunctiva negatur assumptum, nam habent veritatem, & falsitatem propriam à simplicibus probris diversam, & diversum sit iudicium de ipsis, ac de simplicibus, ex quibus constant, ut patet ex regulis illatis pro earum veritate discernenda; sunt etiam propositiones verè complexæ, quia constant duplici copula verbali, nec dicuntur una, nisi conjunctione, ut inquit Arist. Quod autem possit designari earum veritas per unam categoricam, velur in actu signato, non tollit, quin verè in actu exercitio veritas earum sit hypothetica in copulatione, aut disjunctio plurium propositionum consistens, imò, & veritas ipsius conditionis ita exprimi potest per unam categoricam in actu signato dicendo, quod est conjunctio plurium simplicium per particulam si. Ad aliam de conditionali concedunt Complut. cit. non participare rationem propositionis nisi secundum quid, essentialiter verò esse tantum argumentationem. Sed dicendum est conditionales multoties non tantum habere vim illativam, sed etiam assertivam, cum nimirum sub conditione aliquid affirmant, vel promittunt, ut patet de ista si homo esset asinus, esset rudibilis, nam de ista fertur iudicium non tantum quoad illationem, sed etiam quantum ad assertivam, id est quantum ad ita esse, vel non esse, atque adeo ut sic propriam veritatem habeat.

Sed dicès, quomò eadem oratio potest esse simul argumentatio, & propositio, cum hæc essentialiter sit oratio enunciativa, cui convenit esse veram, vel falsam, argumentatio autem solùm dici potest bona, vel mala, cum non sit enunciativa; sed illativa? R. Respon. non esse inconveniens, quod eadem oratio materialiter sub diversis formalitatibus pertinet essentialiter ad orationem enunciativam, & illativam, & ita se habet in proposito conditionalis hypotheticæ; quatenus enim includit vim consequentiam, dicitur illativa, & quatenus etiam præcisa vi consequentiae assertivæ aliquid ita esse, vel non esse, non quidem per prædicationem unius de alio, quia id pertinet ad categoricas, sed per connexionem plurium simplicium factam per copulam hypotheticam, dicitur enunciativa.

C A P U T V I I.

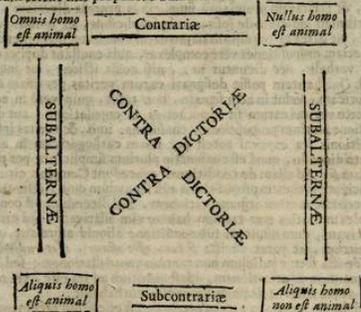
De Oppositione Categoricarum simplicium.

68 Cognita essentia, & multiplicitate propositionum, restat earum proprietates explanare, quæ sunt Oppositio, Equivocitas, & Conversio, & primo agemus de oppositione categoricarum simplicium, deinde modalium, & hypotheticarum.

Oppositio itaque est duarum propositionum utroque extremo participantium eodem ordine secundum qualitatem, vel quantitatem, vel utramque repugnantiam, ex quo patet, hic non loqui de oppositione reali rerum, qualis est ea, quæ inter calorem, & frigus versatur, nec de illa, quæ inter terminos reperitur, nam de hac egimus tractatu præcedenti capite nono, sed de illa præcisè, quæ inter propositiones versatur; neque oppositionem hic accipi in toto rigore, quia talis penes qualitatem tantum attenditur in propositionibus; ita quod una sit vera, altera falsa, non autem penes quantitatem, non enim in rigore universalis, & particularis opponuntur, cum una continetur sub alia, sumitur ergo fuscè pro quacumque diversitate oppositionum secundum

dum qualitatem, vel quantitatem, & dicitur repugnans duarum propositionum, nam eadem enunciatio sibi ipsi non adversatur, dicitur utroque extremo participans, id est eodem subiecto, & eodem predicato, hanc namque sunt extrema propositionis, & eodem modo in utraque acceptis, ita quod non variatur terminum superpositio, appellatio, ampliatio, &c. sed in utraque sumantur pro eodem significato, re, & nomine, ut servetur terminorum univocatio cum eadem integritate, ne aliquis terminus ponatur in una, qui non fit in alia pro eodem loco, & tempore, ut docet Scot. 2. d. 1. q. 9. sub 8, ut in summa sola variatio fit in qualitate, aut quantitate propositionum, in ceteris sunt profus uniformes; dicitur eodem ordine, quia propositionum utroque extremo participantium, alia participant in verso ordine, ut homo est animal, animal est homo, alia eodem ordine, ita quod subiectum in una fit etiam subiectum in alia, & pariter predicatum unius fit quoque predicatum alterius, ut homo est animal, homo non est animal, & hoc secundum requiritur ad oppositionem, dicitur secundum qualitatem, vel quantitatem, &c. quia secundum affirmationem, & negationem, universalitatem, aut particularitatem repugnans propositionum attenditur.

69. Possunt autem quadrupliciter propositiones adinvicem repugnare, nam esse potest repugnans maxima, ita quod opponatur, & in quantitate, & in qualitate, & haec dicitur contradictoria oppositio, vel esse potest minima, ita quod in sola quantitate repugnet, in qua non datur rigorosa oppositio, & haec appellatur subalterna, vel medio modo repugnare possunt, scilicet in qualitate sola, in qua attenditur vera oppositio, in quantitate vero convenire, quae si fuerit universalis, dicitur oppositio contraria, si particularis, dicitur subcontraria: ex quo sequitur triplicem esse oppositionem, contradictoriam, contrariam, subcontrariam, & subalternam, quarum prima est maxima, ultima minima, aliae duae mediae, & singulae sunt explicandae cum suis regulis, & legibus. Ut autem tota haec doctrina de oppositione categoriarum simplicium à Thymolis percipiatur subcriptam figuram solent illis proponere Summulistae.

Contradictoria oppositio est repugnans duarum propositionum in quantitate, & qualitate simul, ita quod una sit universalis affirmativa, & alia particularis negativa, ut omnis homo est albus, quidam homo non est albus, vel universalis negativa, & particularis affirmativa, ut nullus homo est albus, quidam homo est albus, ubi notandum cum Tat. tr. 1. hic definitur contradictoriam oppositionem de subiecto communi; ideo licet istae Sortes currat, Sortes non currit, non sit universalis affirmativa, & particularis negativa, tamen sunt verae contradictoriae, nam singularis affirmativa, & singularis negativa semper contradictoriae opponuntur, ut docet Arist. 1. Perih. cap. 5. Lex vero contradictorium indispensabilis est, quod non possunt simul verae esse, aut simul falsae, sed semper una est vera, altera falsa, & fundatur in illo generali, & irrefragabili principio, idem de eodem simul affirmari, & negari non posse, in propositionibus autem contradictoriis idem predicatum eodem modo comparatur ad idem subiectum in una affirmativae, in alia negativae, ergo impossibile est, utramque esse veram.

Dices, ista contradicunt alium, & non alium, & tamen homo, inquantum homo, nec est albus, nec non albus, ergo inter contradictoria dari potest medium. Resp. aliud esse loqui de terminis, aliud de propositionibus contradictoriis, nam inter terminos, seu contradictoria incomplexa, si sumantur cum aliqua diuina, ut probat argumentum, si tamen fiant propositiones dicendo, homo inquantum homo est albus, homo inquantum homo non est albus (sic enim formari debent, ut sint contradictoriae, ut quod affirmatur in una, negetur in alia) prima est vera, altera falsa, ita Doctor. 2. d. 2. q. 7. infra KK, & d. 4. q. 1. sub E, & d. 5. q. 1. sub L, & alibi saepe & male negat Cassi. cit. c. 7. praefatas propositiones esse contradictorias, licet enim istae non contradicant, homo inquantum homo est albus, homo inquantum homo non est albus, quia quod affirmatur in prima, non negatur in secunda,

da, & cum ipsa sit affirmativa de praedicto infinito, negationem praeposita copulae negat in secunda, quod affirmatur in prima, & ita constituit illam contradictoriam primam, nam illa affirmat albedinem esse de essentia hominis, quod ita directe negat, unde falsum est, quod ait Cassi. hanc secundam affirmare, carentiam, seu negationem albedinis esse de essentia hominis, quia haec secunda propositio est negativa de praedicto finito, ut autem affirmaret de homine carentiam albedinis deberet esse affirmativa de praedicto infinito hoc modo homo inquantum homo est non albus. Eadem causa male negat Arriaga disp. 2. num. 26. & Ovid. has esse contradictorias Petrus essentialiter est albus, Petrus essentialiter non est albus, ea fractus ratio, quia utraque falsum affirmat, prima albedinem esse de hominis essentia, & secunda negationem illius. Nam vera secunda propositio non est affirmativa, sed negativa eius, quod affirmatur in prima.

Observandum tamen est, meliorem modum contradicendi, ne deceptio contingat, esse, si in negativa propositione negatio non solum copulae praeporatur, verum etiam ad verbum, & cuiuscumque syncategorematici, quae si affirmativam afficitur, ita enim fiet, ut verum opponatur, & quidquid in una affirmatur, in alia negatur, nam de rege legitur negatio solam negat, quae post se invenit, non quae ante se; haec de causa haec non contradicunt Petrus semper fuit, Petrus semper non fuit: cum possint simul esse falsae ex hypothesi, quod interduin fudeat; interduin non, quare potius sint contrariae, ut igitur contradicant, sic debent heri, Petrus semper fuit, Petrus non semper fuit, nam cum non semper aequivalet aliquando non, sicut non omnis aequivalet aliquis non, sensus secunde est Petrus aliquando non fuit, quae ideo opponitur primae, quae faciebat sensum universale quod tempus; & ideo nunquam esse possunt simul verae, vel falsae. Dices haec possunt esse simul verae, homo semper fuit, homo non semper fuit, si Petrus v. g. semper fudeat, & Paulus non semper fudeat. Resp. id verum esse, quia illae propositiones sunt subcontrariae, quia terminus est communis, qui in materia contingenti aequivalet particulari, ac proinde ambae verificari possunt, cum non sint de eodem subiecto; quod autem conditiones requirantur, ut duae propositiones invicem contradicant, vide Tat. lib. 1. Perih. qu. 3. dubit. 2. & alios Summulistas.

70. Contraria oppositio est repugnans duarum propositionum universalium in qualitate, ut omnis homo est albus, nullus homo est albus, & ad hanc spectant propositiones indefinitae, si sint in materia necessaria, aut impossibilibus, quia sic aequivalent universalibus, quae autem conditiones requirantur, ut duae sint contrariae, vide Tat. cit. dub. 1. Lex istarum est, quod in nulla materia possunt ambae simul esse verae, bene tamen simul falsae in materia contingenti, ut patet in alato exemplo: in materia vero necessaria, aut impossibili semper una est vera, & alia falsa, ut omnis homo est animal, nullus homo est animal; non possunt ambae simul esse verae, quia aliquo contradictoriae possunt esse simul verae, nam si duae alatae essent verae, etiam haec duae essent verae, omnis homo est animal, & aliquis homo non est animal, ex universalibus liquet negativa vera, nullus homo est animal, potest inferri particularis negans, aliquis homo non est animal, possunt esse simul falsae in materia contingenti, ideo quia ex falsitate propositionis universalis non recte inferitur in tali materia falsitas particularis, v. g. ex hac falsa omnis homo est albus, non sequitur hanc esse falsam aliquis homo est albus, quia praedicatum contingens potest convenire uni ex inferioribus subiecti, licet non omnibus: in necessaria vero, aut impossibili non possunt esse simul falsae, quia in his praedicatum omnibus convenit inferioribus, aut nulli. Sed dices, contradictoriae in nulla materia queunt esse simul verae, vel falsae, quia affirmativa totaliter per negativam removetur, sed hoc idem in contrariis evenit; quia haec propositio omnis homo est animal totaliter per hanc removetur, nullus homo est animal, & inter eas nullam relinquatur medium. Resp. affirmativam universalem ut sic, non removeri totaliter per negativam universalem, ut bene hic notatur Complut. nam inter omne, & nullum mediae verba habent, atque ita universalis affirmativa, & universalis negativa vere habent medium, interduin tamen ratione materiae, naturalis scilicet, vel impossibilis medium non admittitur, ut patet in exemplo alato in argumento, eadem enim ratione, quia verum est aliquem hominem esse animal, verum est etiam ratione materiae omnem hominem esse animal, hinc dicimus in materia impossibilis, vel naturali duas contrarias non posse esse simul falsas.

Subcontraria oppositio est repugnans duarum enunciarum particularium in qualitate, ut quidam homo est albus, quidam homo non est albus. Lex earum est, posse esse simul veras in materia contingenti; ut patet in alato exemplo: & ratio est, quia idem praedicatum non affirmatur, & negatur de eodem subiecto determinatum, aliter essent contradictoriae. Non possunt tamen simul esse falsae; aliqui sequeretur contradictoriae simul esse falsas, nam ex falsitate particularis recte inferitur falsitas universalis, eo enim ipso quod praedicatum removetur ab aliquo inferiori subiecto, non amplius convenit illi subiecto universaliter sumpto, ergo ex his duabus subcontrariis aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus inferretur haec contradictoria simul falsae, omnis homo est albus, & aliquis homo non est albus, tum quia, ut affirmativa esset falsa, nullus homo deberet esse albus, & sic negativa tunc esset vera.

Subal-

Subalterna denique oppositio est repugnans duarum propositionum in sola quantitate, ut universalis affirmativa cum particulari affirmativa, vel universalis negativa cum particulari negativa; lex earum est, quod si universalis sit vera, particularis etiam vera; lex earum est, quod si universalis sit vera, particularis etiam vera; ratio est, quia ex universaliter vera potest inferri particulariter, non e contra, quia si praedicatum convenit omnibus inferioribus subiecti, convenit etiam alicui ex inferioribus, non tamen e contra, si convenit alicui, ergo omnibus; quia non valet aliquis homo est albus, ergo omnis homo est albus. Quod si haec est vera, quidam homo est animal, ergo omnis homo est animal, hoc non provenit ex parte formae, cum in simili forma detur antecedens verum, & consequens falsum, sed ex parte materiae, quia est necessaria. Deinde si particularis sit falsa, etiam universalis erit falsa, non tamen e contra, ratio est, quia si praedicatum removetur ab aliquo inferiori, iam non convenit omnibus, non tamen si removetur ab omnibus simul sumptis, ideo removetur ab aliquo determinato, quod si contingat interdum ex universalis falsae, sequi etiam particularem falsam; ut in hac, omnis homo est lapis, ergo quidam homo est lapis, id solum est ex parte materiae, quae est impossibilis, eadem enim ratione, quia impossibile est omnem hominem esse lapidem, eadem etiam impossibile est aliquem hominem esse lapidem.

71. Queres an omnes syncreticae oppositiones sint verae oppositiones, Resp. solum contradictoriam, & contrariam esse veras oppositiones, non autem subcontrariam, & subalternam, ita Tat. 1. Perih. quest. 4. §. Prima secundum, sequitur Fonseca lib. 3. dialect. in fit. cap. 6. Blanc. lib. 6. sect. 13. Arriaga disp. 2. num. 26. Amic. dub. 3. & alii quampures, & est expressa Arist. sententia. Perih. cap. 5. & 2. Priorum cap. 5. Ratio est, quia vera oppositio est eisdem de eodem, non nominis tantum, nec rei tantum, sed rei, & nominis simul, ergo quia subalternae non opponuntur secundum affirmationem, & negationem, & possunt ambae esse simul verae, & simul falsae, ut patet ex regulis earum, imò una illarum, scilicet universalis continet aliam, quae est particularis, qui enim aliter omnem hominem esse animal, consequenter aliter aliquem hominem esse animal: sanè non erunt verae, & in rigore oppositae. Et parum refert, quod una sit universalis, altera particularis, sed quia quantitas non datur vera oppositio, & quantitas maior minori non repugnat, quare subalternae dicit debent potius diversae quantitates, quam oppositae; unde, & contradictoriae ipsae non vere dicuntur opponi ratione quantitates universalis, & particularis, sed praecise ratione qualitatis, affirmationis nimirum, & negationis, falsitatis, & veritatis. Quae vero subcontrariae, licet sint affirmantes, vel negantes, non tamen sunt de uno, & eodem subiecto, secundum rem, sed tantum secundum vocem, aliquo enim possent esse simul verae, cum de eodem subiecto non possent idem affirmari, & negari, ideo non sunt verae oppositae: unde quod dicitur quidam homo est albus, quidam homo non est albus; est idem subiectum in utraque tantum secundum vocem, non tamen secundum rem, quia in prima supponit v. g. pro Petro, qui est albus, & in alia pro alio scilicet Paulo qui non est albus, quod si supponerent pro eodem homine, tunc non erunt subcontrariae, sed contradictoriae propositiones, nam affirmatio, & negatio de subiecto singulari pertinent ad oppositionem contradictoriam, ut diximus, & facerent hunc sensum, hic homo est albus, hic homo non est albus: Ex quo sequitur duas tantum esse species oppositionis in rigore, scilicet contradictoriam, & contrariam, in his enim solum, quod una negat, altera affirmat, nihilominus Petrus Hipp. & ceteri omnes Summulistae inter oppositiones recensent etiam subcontrariam, & subalternam, eo quod interveniat ad sciendum figuram oppositorum, & quia suum oppositionem late pro quacumque diversitate, ut notat Cassi. cit. c. 7.

In fine observandum est, signa quantitatis propositionum, quae sunt quatuor, omnis, nullus, quidam, non, ex quibus duo priora sunt universalis, alia duo posteriora particularia, inter se habere omnes oppositiones, quae in enunciationibus reperiri valent, nam omnis, & nullus sunt notae contrariae, aliquis, & aliquis non, subcontrariae, omnis, & aliquis nullus, & aliquis non, sunt subalternae degum omnis, & aliquis nullus, & particulari suo modo reperitur oppositio, quia enim alia sunt magis universalis, ut uterque, & neuter, alia magis particularia, ut alter, alter non, ideo uterque, & neuter opponuntur contrariae, neuter vero, & alter, & similiter uterque, & alter non contradictoriae, alter vero, & alter non, subcontrariae, denique uterque, & alter: aut neuter, & alter non subalternae opponuntur.

CAPUT VIII.

De Aequipollentia, & Conversione categoriarum simplicium.

72. Aequipollentia ad explicandas propositiones obscuriores in cervit, & dignoscendam unius propositionis ad alteram, cui aequivalet in significato, atque verbis sit diversa, consequentiam, & dicitur, quod si duarum propositionum oppositarum aequivalet, & Bellai Tom. 1. Logica.

valentia in significato ad negationem subiecti extra propriam, vel possessivam, vel oppositam, & possessivam simul, unde negatio est, quae propositiones oppositas reddit in sensu aequivalentes, cum enim sit malignantis nature, ut ajunt logici, & tollat quicquid post se invenit, hinc est, quod si invenit propositionem affirmativam; reddit negativam: si universalem reddit particularem, & e contra, dummodo neganter accipiat, & non infirmat, atque ita facit propositiones oppositas aequipollere, & diversimodè iuxta diversam dispositionem illius circa subiectum illam, nam praeposita facit uno modo aequipollere, & postposita facit aequipollere alio modo, & ideo ad dignoscendam variam propositionum aequipollentiam tres solent dari regulae hoc uno veru contenta. Praecontraria, Post contra, Praeposita subalter.

Praecontraria significat primam regulam, scilicet quod negatio praeposita subiecto propositionis, & illius signo, reddit illam suae contradictoriae equipollentem, ut haec omnis homo est albus sit aequipollens huic aliquis homo non est albus, si praepositas negationem, & si huic propositioni, aliquis homo non est albus, praepositas negationem dicendo, non aliquis homo non est albus, sit aequipollens suae contradictoriae, quae est, omnis homo est albus; ratio est, quia negatio, ut dicebamus, destruit omne, quod post se invenit, & oppositum ponit. Post contra significat secundam regulam, scilicet quod negatio postposita subiecto universalis facit illam aequipollentem suae contrariae, v. g. omnis homo est albus, si postpositas negationem subiecto dicendo, omnis homo non est albus, aequipollit suae contrariae, quae est, nullus homo est albus, & haec alia, nullus homo est albus, si subiecto postpositas negationem dicendo, nullus homo non est albus, aequivalet illi, omnis homo est albus; quae est sua contraria. Praeposita subalter significat tertiam regulam, scilicet quod negatio praeposita, & postposita subiecto facit illam aequipollere subalternae, ut omnis homo est albus, si eius subiecto praepositas, & postpositas negationem dicendo, non omnis homo non est albus, aequipollit suae subalternae, quae est, quidam homo est albus, & haec rursus illi aequipollit, si eius subiecto praepositas, & postpositas negationem dicendo, non quidam homo non est albus; ut autem facilius aequipollentia propositionum dignoscatur, & memoria mandetur, notatum, seu signorum propositionis advertere debemus equipollentiam, quae his verbis continetur, nam illa ex illa dependet.

Non omnis, quidam non, omnis non, quasi nullus
Non nullus, quidam, sed nullus non, valet omnis
Non aliquis nullus, non quidam non, valet omnis
Non alter, neuter: neuter non, praestat uterque.

73. Restat tamen adhuc difficultas de modo, quo subcontrariae fieri possunt aequipollentes, Cassius c. 8. cum quibusdam aliis inquit pro aequipollentia subcontrariarum deservire posse regulam datam pro aequipollentia contrariarum, quod nimirum postponatur negatio: At si regulam illam applicemus, inutiliter esse patebit accipiamus v. g. has duas subcontrarias, quidam homo currit, quidam homo non currit, si negationem postponamus subiecto primae dicendo, quidam homo non currit, non erit aequipollens, sed penitus eadem cum sua subcontraria, si secundae postpositas negationem, neque ob id aequipollentia cum prima adveniunt, sed fiet inutilis repetitio negationis dicendo quidam homo non currit, ergo negatio postposita inepta est pro equipollentia subcontrariarum. Sed neque valet praeposita, nam si praeporatur primae dicendo, non quidam homo currit; idem erit, quod nullus homo currit; si praeporatur secundae dicendo, non quidam homo non currit; idem erit, quod omnis homo currit. Neque tandem si praeporatur, & postponatur simul, nam si id fiat in prima dicendo, non quidam homo non currit, idem valet, quod omnis homo currit; si fiat in secunda, sit inutilis repetitio negationis, dicendo, non quidam homo non currit, ergo quocumque modo disposita negatio nequit facere subcontrarias aequipollentes; hac de causa Summulistae communiter negant aequipollentiam in subcontrariis reperiri posse, ita Scot. 1.3. sum. c. 4. Villalp. l. 2. c. 8. Jo. de S. Thom. cap. 18. Roccus lib. 1. c. 14. Nieron. & Pla. & alii.

Sed cum aequipollentia communitur inter proprietates propositionis enumeretur plane omnibus convenire debet, & potius entendum erit invenire modum applicandi unam ex istis allatis regulis pro aequipollentia subcontrariarum, quam absolute negare proprietatem hanc illis convenire; poterit igitur applicari secundae regula postponendo nimirum negationem, non adverbialiter, sed nominaliter scilicet nullam, ut advertit Fonseca. cit. c. 7. & sequitur Blanc. sect. 18. s. in. subcontrariae affirmant v. g. quidam homo est albus pponas post eius subiectum negationem nullum faciet, hanc quidam homo nullum est albus haec autem aequipollit illi quidam homo non est albus, & si huic subcontrariae neganti postpositas negationem nullum dicendo, quidam homo non nullum est albus aequipollit affirmanti quidam homo est albus, quod si etiam postponeres negationem verbaliter hoc modo quidam homo non est non albus adhuc aequipollit affirmanti quidam homo est albus; atque ita per tres praefatas regulas habemus modum inveniendi aequipollentiam in omnibus propositionibus.

74. Queres, an propositio affirmativa de praedicto infinito equipollent negativae de praedicto finito, & e contra, ita quod ex una possit

B 4